

KÖNYVSZEMLE

Kelemen Lajos: *Művelődéstörténeti tanulmányok*. II. [kötet] A bevezetőt írta, sajtó alá rendezte, szerkesztette és a jegyzeteket írta Sas Péter. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár, 2009. 595 l.

1924 nyarán a Pásztortűz közli először méltató cikk kíséretében Kelemen Lajos portréját. A cikk szerzője nem más, mint az egykori marosvásárhelyi iskolatárs, egyetemi kollega, s a 20-as években már harcostárs Kristóf György. A szászvárosról Kolozsvárra érkezett irodalomtörténész igen szellemesen jellemzi Kelemen szolgálatkészségét, igazság-szeretetét, sokoldalúságát a művészettörténet, céhtörténet, diplomatika, családtörténet, etnográfia terén, s különösen azt emeli ki, „hogyan Kelemen Lajos az utóbbi két-három év alatt szívesen és állandóan ír”. Majd így folytatja: „Alig van Kolozsvárt napilap, folyóirat egy sincs, amelyikbe ne írt volna rendkívül érdekes történeti, műtörténeti cikket, sőt egy pár sikerült szépirodalmi jellegűt is. Ebben a tényben két szempont érdemel figyelmet.

Egyik az, hogy Kelemen Lajos írt. Mert, sajnos nem szeret írni úgy és olyan mértékben, amennyire tudománya, rengeteg ismerete által egyenesen hivatott. A másik az, hogy szinte minden cikke mintaszerű, világos és érdekes a legmagasabb műveltségű és a kevésbé művelt olvasó előtt egyaránt. S végül a legfontosabb: ezeket a minta-

szerű cikkeket senki se tudta volna és tudja megírni, egyedül ő.”

Végigbongészva Kelemen Lajosnak az 1957-es emlékkönyvében közölt Szabó T. Attila és Magyarai András összeállította bibliográfiáját, kissé helyesbíteniünk kell Kristóf professzor megállapítását. Kelemen Lajos a századfordulótól kezdve elég rendszeresen közölt évi nyolc-tíz írást, csak ezek az Erdélyi Múzeumon kívül többnyire olyan lapokban, folyóiratokban jelentek meg, amelyeket kevesen ismertek, forgattak. Egyrészt felekezete két kiadványában, a Keresztény Magvetőben és az Unitárius Közlönyben, valamint a Genealógiai Füzetekben, helyi érdekeltségű napilapokban. Az 1920-as évek elején megtörténik az a „paradigmaváltás”, amiről a kötet bevezető tanulmányában Sas Péter is értekezik. A kisebbségi lét keretei közt új napilapok, hetilapok indulnak, amelyeket már – nem csak híryanagukért – minden érdeklődő kézbe vesz. Majd beindul néhány nagyhatású folyóirat, melyek szinte valamennyi tollforgató megpróbálják csatarendbe állítani. Így történhet meg, hogy az addig inkább szakmai és felekezeti körökben számon tartott Kelemen Lajos most állan-

dó munkatársává válik a Gyallay Domokos szerkesztette Magyar Népnak, a György Lajos irányította Pásztortűznek, s néha a napilapokba is ír. Kiderül: nemcsak szakszerű adatközlésekre képes, hanem tud fordulatosan fogalmazni, a nagyközönséghez, az éppen csak olvasgató falusi közönséghez is szólni. Ekkor válik ő az erdélyi művelődéstörténetben sokszor emlegetett „egyszemélyes intézmény” prototípusává: maga választhatja ki kutatási területét, de azt egyedül kell művelnie, s az eredmények értékesítése, közzététele is rá hárul. Ilyen egyszemélyes intézménye volt akkoriban Kristóf Györgynek és György Lajosnak is, majd a tanítványok sorából Szabó T. Attilának. Nem véletlen, hogy az 1940-es években baráti kört alkottak. Kelemen Lajosnak talán még az előbbieknél is többet kellett teljesítenie, úgyhogy – Mikó Imre szavaival élve – valóságos „közintézmény” szerepét töltötte be: akárkinek a múlttal kapcsolatos kérdése volt, azzal hozzá fordult, s tőle rendszerint kimerítő választ is kapott. Leggyakrabban a család- és helytörténetben eligazításra várók zaklatták sokszor nagyon is munkaigényes kérésekkel.

Kétségtelen, hogy Kelemen Lajos nem tudta „kiírni” magát. Kis közleményekben, adatközlésekben, néhány vitacikkben, előszóban tette maradandóvá tudását. Egyetlen nagyobb szabású munkája az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1909-ben megírt története.

S valamennyire egységesítette Kolozsvár építészeti és művészeti emlékeinek számbavételét élete utolsó éveiben. Pedig megírhatta volna a kolozsvári céhek összefüggő történetét, könyvet írhatott volna a kazettás mennyezetekről, középkori templomaink falfestményeiről, a templomerődökről, az unitárius egyház történetének egyes szakaszairól s főúri családok sorának leszármazásáról, birtokviszonyairól, építkezéseiről. Alighanem hiányzottak az ilyen irányú felkérések, nem is volt nyugalma a nagy összefoglalásokhoz, s igényessége, természete sem kedvezett az ilyen átfogó összegezéseknek. Az utókornak most már be kell érnie a mozaikképekkel. Miután a Kelemen Lajost személyesen ismerő generáció már nagyon fogyatkozóban van, a vele kapcsolatos legendák is rendre feledésbe merülnek, marad az írott hagyatéék. Most, 2010 elején végre elmondhatjuk, hogy összegyűjtve négy kötetben megjelent mindaz, amit Kelemen Lajos hosszú élete folyamán közzétett. Szétszórtan kinyomtatott közleményei most már egybegyűjtve forgathatók. Összesen körülbelül másfélezer oldalt tesznek ki. Az első két kötetet még B. Nagy Margit rendezte sajtó alá *Művészettörténeti tanulmányok* (1979, 1982) címmel, s ide összeválogatta az életmű legértékesebb tételeit, már amelyeket az akkori cenzúra viszonyai közt ki lehetett nyomtatni. Így is óriási teljesítmény volt e szövegek közrebocsá-

tása, nemcsak a gondozó, hanem a kiadó részéről is. Jó két évtized elmúltával Sas Péter vállalta a Kelemen Lajos-i örökség további kutatását, közzétételét. Ugyancsak a Kriterion Könyvkiadónak köszönhetően 2006-ban megjelentette a *Művelődéstörténeti tanulmányok* első kötetét, s most 2009 végén pedig a második kötetet.

A most közrebocsátott negyedik kötet tulajdonképpen betakarít: mindazt megpróbálja begyűjteni, ami az előző kötetekből kimaradt. Így aztán 178 írást ölel fel. Többségük alig egy-két oldalnyi szövegből áll. A sajtó alá rendező Sas Péter tíz fejezetcím alá sorolta a cikkeket, tanulmányokat. Ez a felosztás tartalmi szempontok szerint készült, de tekintve Kelemen Lajos interdiszciplináris munkamódszerét, sokszor egy írást akár több fejezetbe is be lehetett volna sorolni, még talán egy néprajzi fejezet is elkelt volna. A legtöbb írást a *Művészettörténet* fejezet tartalmaz (44), a legkevesebbet a *Múzeumtörténet* (3). A fejezeteken belül kronológiai sorrendben következnek a művek.

A *Történelem* fejezetbe sorolt 19 írás többsége a fejedelemség korába vezet el. Barcsay Ákos és Teleki Mihály haláláról, temetkezési helyéről, II. Rákóczi Ferenc beiktatásáról, egy Dávid Ferencsel kortárs ítélmester pályafutásáról olvashatunk érdekes cikkeket. Közzéteszi a késmárki Fröhlich Dávid 1639-ből származó Erdély-leírását, Bethlen Gábornak a Kendy-birtokra

vonatkozó 1620-as adománylevelét. Olvashatunk a régi bortermésről, a tóárvizekről és a háborús idők hitvesi hűtlenségének kérdéséről. Az utóbbiban egy eset kapcsán így összegez: „A múlt elítélte azokat, akik élettársuk távollétében és azok szenvedései alatt hűségükről és esküjükről megfeledkeztek. Kétségtelen, hogy erre reá is szolgáltak. A jelen nem ítéltet enyhébben róluk; de azokról sem, akik ma esnek hasonló hibába, mert fejlettebb művelődés korában fejlődni kell az erkölcsi életnek is”. E sorokat különben 1917-ben, világháború idején veti papírra, s rávilágítanak a szerző erkölcsi nézeteire. A fejezet legterjedelmesebb, s talán legérdekesebb írása a báró Bánffy Jánosné Wesselényi Jozefa 1931-ben közzétett emlékiratához készített bevezető. A mintaszerű életet élt főúri hölgy az 1848/49-es események egyetlen magyar női megörökítője.

A *Helytörténet* fejezet 9 írása mennyi erdélyi faluba vezet el, s hol az egész helység, hol pedig egy épületnek a történetével ismerkedhetünk meg. Magyarvalkó, Torockó, Vista, Szászfenes, Gernyeszeg, Szentbenedek, Szovát, Szászlóna kincseiről közérthetően, a nagyközönségnek ír, néhol – az e kötetbe is átvett – illusztrációk segítik a jobb megértést. Radnótfája négy fejezetes története tudományosabb jellegű. A Torockóról írt szöveg lendületes, már-már költői stílusával meglepi az olvasót.

A két első kötetben már közzétett művészeti írások után e kötet is még 44 írást sorol a *Művészettörténet* fejezetbe. Igaz, egy részük csak képmagyarázat, kis jegyzet, kiállítási beszámoló. Az egész fejezetből a műemlékek féltése, a pusztulásuk miatti fájdalom csendül ki, s a soha el nem évülő figyelmeztetés: „az ily emlékek a műveltség közkinccsei, s minden művelt ember érdeklődését és támogatását kéri és megérdemlik”. A legtöbb írás a mennyezet- és falfestményekről foglalkozik. A kötet még egy mellékletet is tartalmaz az 1642-ből származó magyarfülöpösi templom-kazetták rendszerével. Olvashatunk régi templomokról, templomerőségekről, szárnyasoltárról, kastélyokról. Több mint 20 faluba vezet el a szerző. Néhány múltbeli művész fellelhető adatait is összegyűjti az utókor számára: Asztalos János, Schutze György, Parajdi Illyés János, Gálfalvi Kozma Mihály, Havadi András, Hora Lajos, Marastoni Jakab, Székelyudvarhelyi Ágotha János, Mezőbándi Egerházi János, Nagy Lajos életéről, munkásságáról akár néhány sornyt is érdemesnek talál feljegyezni. Az országos hírű Marastoni esetében csak 1842-es kolozsvári tartózkodását regisztrálja. Saját korának művészeiről rendszerint kiállításuk kapcsán ír: Shakirof Sebestyén,

Tóth István, Demian Tassy, Gidófalvyné Pataky Etelka. Fleischer Mihályról halála alkalmával emlékezik meg. Heraldikus művészbárátját, K.

Sebestyén Józsefet az 1927-ben megjelent Bethlen család-monográfiájához készített illusztrációi kapcsán védelmezi meg. E művészettörténeti fejezetnél szóvá kell tennünk, hogy a ki-fejezetten „Képeinkhez” címet viselő kis írások újraközlése képek nélkül meglehetősen sután hat. Amúgy is néhol közölnek képeket, itt is, akárcsak a vajdahunyadi vár képét magyarázó cikknel indokolt lett volna a kép beiktatása. A mai modern technika a régi sajtóban közölt gyenge képeket is élesé tudja tenni.

Egy rövid, csak 4 írást felölelő fejezet a 17. század öltözködésével, életmódjával ismertet meg. A céhek lakomáinak, az étrendnek a leírása a mai egészséges táplálkozást hirdető világban egészen megdöbbentő. Még rövidebb, a mindössze három oldalra terjedő *Múzeumtörténet* fejezet. A komoly cím után igencsak publicisztikai szövegek következnek. Az egyik református egyházi múzeum felállítását sürgeti – ez azóta is napirenden lévő feladat. Másik kettő pedig az Erdélyi Múzeum Régiségtárának megfelelő telek, épület kiutalását szorgalmazza 1918 őszén. Talán a szerző nem sejtette, hogy rövidesen más hatalmak fognak diszponálni a város területe fölött.

Gazdagabb a *Könyvtár- és könyvtörténet* fejezet. A csíki krónika egy példányáról még pályája elején írt összehasonlító-elemző dolgozatot. A többi hat írás már jegyzet- és beszámoló jellegű. Ismerteti gróf Teleki Domo-

kos 1933-as könyvtörténeti előadását, szemlézi a tudományos folyóiratokat az Erdélyi Múzeum számára, hírt ad e folyóirat újbóli megindulásáról az Erdélyi Helikon 1930-as évfolyamában. Bemutat egy unitárius protokollumot, egy iparművészeti értékes kötetet, s a kolozsvári plébánia-könyvtár nyomait kutatja.

A *Nyelvészet, irodalomtörténet* fejezet 24 írásából csak három tekinthető a nyelvtudomány körébe vágónak. Ezek még pályája legelején, bizonyára egyetemi tanulmányainak hatására születtek. Marosszéki falvak régi határneveit jegyzi ki anyakönyvekből, majd saját gyűjtését közli öt erdélyi faluból. Az irodalomtörténetnek minősített írások a legtágabb értelemben tekintik e diszciplínát. Hiszen Petőfit kivéve szépirodalmi rangot elérők nincsenek az érintett személyek közt. Számunkra írásos hagyatékuk mégis fontos, értéket jelent. Megismerhetjük Barcsay Mihály költeményeit, Bod Péter, két régi színész, Vay Ádám, Mikó Imre, Tompa Mihály, Görgei Artúr, Orbán Balázs levelezését, Naláczi József emlékiratát, Wesselényi Miklós 1836-os útleírását, Dálnoki Veres Gerzson versét a sárkányölésről. Szép portrét rajzol Hermányi Dienes József nagyenyedi papról Emlékiratainak 1925-ös kiadása alkalmából.

Az *Egyháztörténet* fejezetbe 15 írást sorolt a szerkesztő. Természetesnek tűnik, hogy kettőt kivéve unitárius vonatkozásúak, s az egyház kiadványa-

iban jelentek meg. Olvashatunk itt Dávid Ferenc iratairól, János Zsigmond unitárius fejedelemeiről, régi templomokról, egyházközségek lélekszámáról, a vizitációs jegyzőkönyvek megőrizte adatokról. Két írás különösen megragadta figyelmünket. Az egyik a kelyhekről szól. A Magyar Nép olvasóinak a lehető legközérthetőbben magyarázza el e kegytárgyak történetét, stílusbeli változásait. A másik 1916-os marosköri útvjáról írt beszámolója. Ekkor Kelemen Lajost a román betörés hírére egyháza megbízta az egyházközségek ingó kincseinek begyűjtésével. Sok faluban meggyőződhetett arról, hogy a klenódiumpokokat már kellően biztonságba helyezték, befalazták, elásták, más egyházak kincseit átadták megőrzésre, s azokat utóbb Kolozsvárt az Erdélyi Nemzeti Múzeum kiállításán mutatták be. Itt is olvashatunk egy kötet elé írt bevezetőt. Biás István unitárius egyháztörténeti adatgyűjteményének közreadásakor (1910) bemutatja az egyház múltjára vonatkozó eddig feltárt és ezután feldolgozható forrásokat.

A *Megemlékezések, búcsúztatók* 25 személyiség többé-kevésbé részletes életpályáját nyújtják. Leggyakrabban a halálhír, országból távozás, néha kerek évforduló vagy éppen vándorgyűlés ad alkalmat az egy-kétoldalas szöveg megírására. Adatai nem egy esetben mára egyedülálló források valamely szemlélyre nézve. Elparentálja báró Daniel Gábort, gróf Esterházy Kálmánt, báró

Wesselényi Miklóst, gróf Horváth-Tholdy Rudolfot, özv. Petrichevich-Horváth Kálmánét és özv. báró Jósika Samunét. Ezek a főurak és hitvestársaik mind tettek valamit az egyház vagy az Erdélyi Múzeum-Egyesület érdekében. A múzeum- és iskolaalapító gróf Mikó Imre emlékét két írásban is felidézi. Marosvásárhelyi jeles latintanára (Koncz József) és kolozsvári professzorai (Pósta Béla, Vályi Gábor, Gergely Sámuel), illetve tudós kortársai (Buday Árpád, Kovács István régészek) szintén kiérdemelnek egy-egy búcsúszt. Egy posztumusz írása Bánffy Miklós Kolozsvárról való távozását örökíti meg. Összesen hárman kísérték ki az állomásra az egykori legnagyobb erdélyi magyar vagyon tulajdonosát.

A 28 könyvismertetést már ömlesztve hozza a kötet. Többségük alig haladja meg az egy oldalt. Jó részük az Erdélyi Múzeumban és a Keresztény Magvetőben jelent meg. Általában érdeklődési körébe vágó köteteket ismertet. Röviden vázolja a kötet tárgyát, s utána néhány kritikai észrevételt vagy dicsérő szót is megenged magának. Igen együgyű megállapításokat gúnyosan emleget. 1897-től 1944-ig megjelent műveket szemlél, úgyhogy közel egy fél századon át műveli ezt a műfajt. Az első ismertetések egyike még Kőváry László unitárius családtörténeti dolgozatát méltatja. Az *Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képekben* utolsó, Erdélyt bemutató kötetét is elemezheti. Aztán sorra

következnek Sándor Imre címertani, Kiss Ernő, Sztripszky Hiador, Karácsonyi János, Veress Endre, Buday Árpád, Gulyás Pál, Ujfalvy Sándor, Balogh Jolán, Tóth István, Barabás Endre néprajzi-történeti kiadványai. Itt külön ki kell térnünk Balogh Jolán 1936-os Kolozsvár-albumának ismertetésére. A budapesti szerző Kelemen Lajos irányításának is köszönhetően egy olyan kötetet állított össze, mely a gótikától a klasszicizmusig szakszerűen mutatja be a város műemlékeit. A ritkán fenntartás nélkül lelkendező Kelemen most így ír: „Dr. Balogh Jolán könyve hatalmas anyagismerettel és nagy történettudással rajzolja meg a város művészettörténeti fejlődését, s – amint már jeleztük – az építészetten kívül kiter a képzésre, a nyomdászatra, az ötvösségre, asztalosságra és könyvkötészetre is, melyekből a város egykorú művészei és iparművészei oly sok szépet alkottak. A művészettel és szeretettel írott szép könyv egyaránt hódolat a szépnek és a város több százéves vezető szerepének országrészünk művészettörténetében”. A jegyzetek szerint 30 könyvismertetés lett volna a kötetben, de Sándor Imre egy családtörténete és Biás István oklevél-tárgymutatója kimaradt az alapszövegek közül. A jegyzetek sorrendje sem mindenütt egyezik az alapszövegek sorrendjével.

A könyv még egy igen tanulságos függelék is tartalmaz. Nyolc köszöntőt, illetve visszaemlékezést Kelemen Lajosra. Ezekben Kristóf György, Bíró

József, Dénes Zsófia, Mikó Imre, Ruffy Péter, Hornyák József, Méhes György és Kiss András (Sándor Boglárka Ágnes lejegyzésében) idézi fel a történettudós alakját, jellemét, értékeli szerepét az erdélyi magyar levéltári kutatómunkában, művelődéstörténetben. Érthetetlen módon a Pásztortűzben megjelent 1924-es köszöntő szerzőjeként György Lajos nevét olvashatjuk.

Az igen terjedelmes, 600 lapos kötetből 470 oldalt tesz ki a Kelemen Lajos szövege. Leszámítva a függelék negyedszáz oldalát, több mint száz oldal a sajtó alá rendező Sas Péter munkájának az eredménye. Sas Péter a Kelemen Lajos-tanítvány és barát Herepei János hagyatékának feldolgozása, közzététele során jutott el a Kelemen Lajos-i hagyatékhoz. Könnyen megállapítható, hogy itt még van bőven tennivaló. Egyrészt a nyomtatásban megjelent szétszórt írásokat kötetbe kell gyűjteni, másrészt a kéziratos, levéltárban lapangó, s csak az 1990-es években kutathatóvá vált hagyatékot is értékesíteni kell. A nyomtatott anyag közzététele – úgy tűnik – ezzel a kötetrel lezárul, a levéltárból előkerült kéziratos napló feldolgozása, közrebocsátása még várat magára. Ezek betetőzéseként aztán tőle várjuk a mindenre figyelő, átfogó Kelemen Lajos-monográfia elkészítését.

A most bemutatott kötet élére egy tanulmányt helyezett Sas Péter. Ebben Kelemen Lajos problematizáló pályaképét rajzolja meg különös tekintet-

tel az első világháborút követő kényszerű paradigmaváltásra. Szinte valamennyi főhatalomváltást átélt tudó-
sunk, tollforgatónk pályáján kimutatható a megtorpanás, az áthangolódás, az új utak keresése az 1920-as évek elején. Az addigi összmagyar nézőpontot rendre felváltja a jellegzetesen erdélyi látásmód, a művészetekben ezt meg is teoretizálják transzilvanizmus néven. Kelemen Lajos a maga pozitívista feltárómunkájával valóságos szálítója, alátámasztója volt az erdélyi öntudatnak. Még akkor is, ha elvileg nem fogadta el ennek a nézőpontnak a jogosultságát. A tényekkel szembe tudott nézni, s levonva a történelmi tanulságokat, látta, hogy Erdélyben a magyaroknak csak a románokkal, szászokkal együtt lehet történelmet alakítani. De a magyarság-tudatot állandóan ápolni kell, s erre legjobb eszköz a helybéli magyar múlt állandó feltárása, tudatosítása. Ezért sem tudott a levéltár falai közé bezárkózni, ezért vállalta eredményeinek népszerűsítő közzétételét, ismeretei hangos szóval való terjesztését. Most, halála után fél évszázaddal megállapíthatjuk: nem eredménytelenül.

A kötet második Sas Péter jegyzete írása tájékoztató a Kelemen Lajos-hagyaték sorsáról, az eddigi kiadványokról, a jelen kötet felépítéséről. Itt a kötet írásainak számát 111-ben határozza meg, a valóságban ennél jóval többet, 178-at számláltunk. El kell mondanunk, hogy ezt az írásmennyi-

séget túlzottnak tartjuk. Bármennyire is tiszteljük Kelemen Lajost, épp minden sorát nem kell újra sajtó alá bocsátani. Pár soros jegyzetei még tartalmazhatnak maradandó adatokat. De képmagyarázatai – főleg a kép mellékelése nélkül – már legfeljebb a szűkebb szakember-körnek számíthatnak az érdeklődésére, ők pedig a bibliográfia alapján megkereshetik az első közlést. Szintén kételyünk támad, amikor ugyanarról a mennyezetfestményről, műemlékről két-három változatban is olvashatunk. Ilyenkor elegendő a legteljesebb variáns közlése.

Sas Péter munkájának igazi tükrére a jegyzetelés. Itt minden egyes közölt anyag címe után megtaláljuk a forráshelyet, majd következnek a szerkesztő megjegyzései. Ezek vonatkoznak a cikk vagy tanulmány keletkezési körülményeire, a szerző hasonló tárgyú írásait is felsorolják, majd a tárgykör igen bő bibliográfiáját mellékeli. Nemcsak a magyar, hanem a román és német műveket is adja. Ha személyvel kapcsolatos az írás, akkor az életrajzi adatokat pontosítja. Néha Kelemen Lajos naplójának a kérdésre vonatkozó

részletét is idézi. Talán csak egyet hiányolhatunk: a latin szövegközlések fordítását. Napjainkban csak nagyon kevesen tudják hasznosítani a latin szöveget. Viszont akadnak fiatalabb fordítóink is, akik a magyar tolmácsolást megoldhatták volna.

Egy ilyen terjedelmes kötet kiadói előkészítése igen nagy munka. A többszörös korrektúra után is maradhatnak elírások, zavarok a szövegben. A 63. lapon a *körünkből* szóból *körülbelül* lett, s oda tévedt egy bekezdés a 398. lapról. A 391. lapon a szerkesztői észrevétel is kinyomtatva maradt. Néhol a vesszők sem szabályszerűen tagolják a mondatokat. Ezek azonban elenyésző szépséghibák.

A Kriterion Könyvkiadó és Sas Péter érdeme, hogy meggyőződhetünk róla: Kelemen Lajos írásaiban is tovább él. Most hagyatékához a következő nemzedékek is hozzájuthatnak anélkül, hogy könyvtárak régi folyóiratait és napilapjait böngésznék. A négy kötetnyi írásban benne van Erdély, s különösen Kolozsvár múltja a honfoglalás korától a 20. századig.

Gaal György

Kedei Mózes: *Kapcsolatok... Székelyudvarhely-belvárosi Unitárius Egyházközség és Litera-Veres Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010.*

Kedei Mózes: *Kapcsolatok... Székelyudvarhely-belvárosi Unitárius Egyházközség és Litera-Veres Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2010.*

Kedei Mózes lelkész új könyve a derűlátást, az egymás elfogadását, az Istenbe és életbe vetett hitet erősíti bennünk. Törzsanyaga két nagy témát fog át. Először, és ez a kiadvány terjedelmesebb része, egy-egy érzésről, élethelyzetről szóló rövid, tömören megfogalmazott gondolatok következnek. A szerző azokat az érzéseket tűzte tolla hegyére, amelyek minden ember életében fontos szerepet kapnak. Meghatározzák a mindennapjainkat, uralják a családunkhoz, rokonainkhoz, barátainkhoz és munkatársainkhoz fűződő kapcsolatunkat. Ezt az előszóban így fogalmazta meg: „Közösségben éljük meg a szeretetet, gyűlöletet, örömet, bánatot, jóságot, gonoszsgot, szépséget, igazságot, önzést, nagylelkűséget, boldogságot, boldogtalanságot, kísértést, küzdelmet...” És ezekhez, csak tallózva, még hozzásorolhatjuk a következőket: család, munka, barátság, boldogság, igazság, küzdelem, szépség.

E pozitív jelentéstartalmak mellett legtöbbször ott vannak azok is, amelyek kétséget keltenek bennünk, vagy fájdalmat okoznak – vagyis negatívak. Ebből a könyvből nem hiányozhat-

nak ezek sem. Ilyen címeket találunk: *Bosszú, Ellenségeink, Gonoszsg, Halál, Magány, Nyomor, Részvét, Szakítás*. Kedei Mózes ezzel azt jelzi, hogy az életünk teljességét csak e két határ között valósíthatjuk meg. Néha meg együtt láttatja a jót és a kedvezőtlen, erről árulkodik az olyan cím, mint *Szerencse – szerencsétlenség, illetve Szeretet – önzés*.

Bármennyire függünk is a minket körülvevőktől, bármennyire szeretünk is közösséghez tartozni, saját lelkünk szűrőjén keresztül jutnak el hozzánk a környező világ ingerei: az érzések, hangulatok. És egyénként éljük az ünnepeket, hétköznapokat egyaránt. Ennek örömei uralják azokat a leírt gondolatokat, amelyek, többek közt, a következő címeket kapták: *A kert, Az öröm forrásai, A lélek szeme, Az arc, Az örömszerzés ideje, Mindenkitől lehet tanulni, Szavaink hitele, Nem értem, Nem vagyunk tökéletesek, Ne szégyelld a szenvedést* – és még több más.

A *Szekusdosziém kapcsán* cím nem mindennapi témát jelez. Visszapillantás abba a múltba, olyan nyomok és dokumentumok által, amik felkorbácsolják az érzelmeket, indulatokat, mégis a szerző – részben hivatása, másrészt pedig természete és világlátása miatt – írásában úgymond pontot tesz az ügyre, tehát Kedei Mózes egykori megfigyelt örökre lezárja ezt a té-